

عیدنوروز در تاریخ

و

راز ماندگاری آن

موسی شادفر

پروانه شعبانپور

سرشناسه : شادفر، موسی، ۱۳۳۷-
 عنوان و نام پدیدآورنده : عید نوروز در تاریخ و راز ماندگاری آن، موسی شادفر، پروانه شعبانیور
 مشخصات نشر : تهران: انتخاب، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص: مصور (رنگی).
 تارک : 978-964-2779-66-6
 وضعیت فهرست : فیا
 یادداشت : کتابنامه: ص ۲۹-۳۳: همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع : خامنه‌ای، علی. رهبر جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۱۸- - پیام‌ها و سخنرانیها
 موضوع : نوروز
 موضوع : نوروز - آداب و رسوم
 موضوع : نوروز در ادبیات
 موضوع : نوروز - احادیث شیعیه
 موضوع : جشن‌ها - ایران - تاریخ
 موضوع : چهارشنبه‌سوری
 موضوع : هفت‌سین
 شناسه افزوده : شعبانیور، پروانه. ۱۳۵۳-
 ردیف‌بندی کتاب : ۱۳۹۱ ش ۲ / ۱۲ GT ۳۸۷۲
 ردیف‌بندی دیوان : ۳۹۲/۳۶۹۵۵
 شماره کتابخانه ملی : ۲۷۲۲۷۵۹

نشر انتخاب

ناشر کتاب‌های علمی و دانشگاهی

خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای زاهدان، زاهدان، شماره ۱۲۶، طبقه چهارم

ویراستار : دکتر صمد شادفر
 لیتوگرافی : هنر گرافیک
 چاپخانه : جمالی
 صحافی : بستان‌منش
 چاپ اول : ۱۳۹۱
 شمارگان : ۱۰۰۰ جلد
 قیمت : ۶۰۰۰ تومان
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۷۹-۶۶-۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
۱۲	فصل اول: عید نوروز در تاریخ ایران از پایه گذاری (عصر جمشید) تا پایان ساسانیان و تقسیم بندی عید نوروز
۱۳	دعای تحویل سال
۱۴	نوروز در اشعار امام خمینی (ره)
۱۴	پایه گذار عید نوروز در تاریخ چیست؟
۱۶	واژه نوروز
۱۷	تقسیم بندی نوروز
۱۹	نوروز جلالی
۲۰	نوروز معتضدی
۲۱	نوروز عضدی
۲۱	نوروز خوارزمشاهی
۲۱	دو جشن مهم در ایلام باستان
۲۱	جشن نوروز در زمان پادشاهان هخامنشی
۲۲	نوروز و تخت جمشید
۲۳	مهرگان و نوروز
۲۳	نوروز در دوره اشکانی و ساسانی
۲۵	فصل دوم: سیر تاریخی نوروز در ایران بعد از اسلام تاکنون
۲۶	نوروز در احادیث اسلامی: نوروز از دیدگاه امام علی (ع) و امام جعفر صادق (ع)
۲۹	نوروز در عصر خلفای اموی و عباسی
۳۰	عید نوروز در سفرنامه‌ها
۳۳	عید نوروز در زمان مرداویج از سلسله آل زیار
۳۳	نوروز سلطانی
۳۴	نوروز در دوره صفویه و قاجار
۳۵	نوروز در دوران معاصر

۳۵		مراسم عید نوروز در تنکابن و رامسر در سده اخیر
۳۶		سبزه نوروزی در تنکابن و رامسر
۳۷		مراسم عید نوروز در رامسر
۳۸		در روستای راجوب شهرستان رامسر چه چیزهایی را در سفره هفت سین می گذارند
۴۰		جشن استقبال از بهار در روستای راجوب واقع در شهرستان رامسر و سنتهای رایج آن
۴۳		جشن سیزده بدر در تاریخ
۴۴		گردشگاههای مخصوص سیزده بدر در شهرستان تنکابن
۴۴		گردشگاههای مخصوص سیزده بدر در شهرستان رامسر
۴۵		نمایی از آبشار بزرگ جلیقان
۴۷		فصل سوم: راز ماندگاری سنت نوروز
۴۸		علل ماندگاری سنت نوروز
۵۰		راز ماندگاری نوروز از دیدگاه دکتر کتازی
۵۱		راز ماندگاری نوروز از دیدگاه مرحوم انجوی بزهشگر فرهنگ مردم در صدا و سیما
۵۲		نوروز از دیدگاه مورخین و نویسندگان مختلف
۵۵		نوروز در اشعار شاعران ایرانی
۵۶		رودکی در وصف نوروز
۵۷		منوچهری در توصیف نوروز
۵۹		سعدی در توصیف نوروز
۵۹		فرخی سیستانی
۵۹		فردوسی در مورد جمشید و نوروز گفته
۶۰		هاتف اصفهانی
۶۰		آداب نوروز
۶۱		پیامهای نوروز
۶۳		فصل چهارم: چهارشنبه سوری در تاریخ و مژده دهندگان بهار
۶۴		واژه چهارشنبه سوری و علت برگزاری آن
۶۵		آتش چهارشنبه سوری در تاریخ باستان
۶۵		آتش چهارشنبه سوری در زمان هخامنشیان
۶۶		اجیل مشگل گشا در شب چهارشنبه سوری
۶۶		آتش چهارشنبه سوری در شهرهای مختلف ایران
۶۸		چهارشنبه سوری از دیدگاه شادروان استاد سعید نفیسی

۶۸	چهارشنبه سوری از دیدگاه استاد ذبیح بهروز
۶۹	شب چهارشنبه سوری در سفرنامه‌ها
۶۹	چهارشنبه سوری در شیراز
۷۰	مژده دهندگان بهار و نوروز
۷۰	۱- حاجی فیروز (آتش افروز)
۷۱	۲- رسم میر نوروزی
۷۲	مراسم میر نوروزی در مصر
۷۲	۳- بابا نوروز
۷۲	۴- عمو نوروز
۷۳	۵- نوروز خوانی
۷۴	غول بیابانی
۷۵	فصل پنجم: هفت سین و فلسفه آن
	داستان سپندان یا هفت امشاسپند که هفت سین نوروز از آنجا سر چشمه گرفته است.
۷۶	(هفت فرشته مقرب)
۷۷	هفت سین و فلسفه نام آن
۷۷	سفره هفت سین در نزد زرتشتیان
۷۹	هفت سین‌های معروف
۸۳	هفت شین
۸۳	هفت چین
۸۵	نام‌های دوازده ماه
۸۶	تقویم دوازده گانه حیوانی
۸۹	فصل ششم: نوروز در خارج از ایران
۹۰	الف: نوروز در جمهوری آذربایجان
۹۰	در مورد آفرینش نوروز عقاید مختلفی مردم جمهوری آذربایجان دارند
۹۰	چهارشنبه سوری در جمهوری آذربایجان
۹۱	نوروز در افغانستان
۹۱	نوروز در بلخ، جشن گل سرخ
۹۳	نوروز در پاکستان
۹۳	نوروز در هندوستان
۹۴	نوروز در تاجیکستان

فصل هفتم: پیامهای نوروزی مقام معظم رهبری از سال ۱۳۷۳ تا ۱۳۸۰.....	۹۷
نام گذاری سال‌ها در یک نگاه از دیدگاه مقام معظم رهبری.....	۹۸
پیام به مناسبت حلول سال ۱۳۷۳ شمسی.....	۹۹
متن پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت حلول سال ۱۳۷۴ هجری شمسی.....	۱۰۳
پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت آغاز سال ۱۳۷۵.....	۱۱۰
پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال ۱۳۷۶.....	۱۱۵
پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب در آغاز سال ۱۳۷۷.....	۱۲۱
پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال ۱۳۷۸.....	۱۲۶
پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال ۱۳۷۹.....	۱۲۹
پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت حلول سال ۱۳۸۰.....	۱۳۲
فصل هشتم: پیامهای نوروزی مقام معظم رهبری از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۱.....	۱۳۵
پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب اسلامی در ابتدای سال ۱۳۸۱.....	۱۳۶
پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت حلول سال ۱۳۸۲.....	۱۳۸
پیام رهبر انقلاب به مناسبت حلول سال ۱۳۸۳ هجری شمسی.....	۱۴۳
پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت آغاز سال ۱۳۸۴.....	۱۴۶
پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت حلول سال ۱۳۸۵.....	۱۴۸
پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت حلول سال ۱۳۸۶.....	۱۵۰
پیام نوروزی رهبر انقلاب به مناسبت حلول سال ۱۳۸۷.....	۱۵۴
پیام نوروزی رهبر انقلاب به مناسبت آغاز سال ۱۳۸۸.....	۱۵۸
پیام نوروزی ۱۳۸۹ رهبر معظم انقلاب اسلامی «مدظله‌العالی».....	۱۶۳
پیام نوروزی ۱۳۹۰ رهبر معظم انقلاب اسلامی «مدظله‌العالی».....	۱۶۷
پیام نوروزی ۱۳۹۱ رهبر معظم انقلاب اسلامی «مدظله‌العالی».....	۱۷۰
آثار و نتایج عید نوروز.....	۱۷۲
فهرست منابع و مآخذ.....	۱۷۴

پیشگفتار

عید نوروز آینه‌ای از تاریخ و فرهنگ روزگاران کهن ایران می‌باشد و به عنوان گنجینه‌ای گرانبها و سنت اجتماعی در روزگار ما نیز مطرح است.

انگیزه و پژوهش تدوین این کتاب با موضوع «عید نوروز در تاریخ و راز ماندگاری آن» مجموعه تحقیقات و پژوهشهایی است که به استناد منابع و مآخذ مختلف تاریخی در چند سال اخیر شکل گرفت و تا آغاز سال ۱۳۹۰ به پایان رسید و کتاب حاضر شامل ۸ فصل است.

فصل اول کتاب مربوط به پایه گذاری عید نوروز از عصر جمشید تا پایان عصر ساسانیان است. در این فصل به جمشید بنیانگذار عید، واژه نوروز، تقسیم بندی نوروز و نوروزهای متعدد در دوره‌های مختلف و برپایی جشن نوروز در سلسله‌های مختلف تاریخ ایران از جمله هخامنشیان و اسکانیان و ساسانیان مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم: به سیر تاریخی نوروز در ایران بعد از اسلام تاکنون اختصاص دارد. نوروز در احادیث اسلامی از جمله نوروز از دیدگاه امام علی (ع) و امام جعفر صادق (ع)، نوروز در عصر خلفای اموی و عباسی، عید نوروز در سفرنامه‌ها، نوروز در زمان مرداویج، نوروز در دوره سلجوقیان، صفویان و قاجاریه، و نوروز در دوران معاصر، مراسم عید نوروز در تنکابن و رامسر و همچنین جشن سیزده بدر در تاریخ مباحث این فصل را شامل می‌شود.

فصل سوم: به علل ماندگاری عید نوروز اختصاص دارد، این فصل دیدگاه مورخین و نویسندگان مختلف درباره نوروز و همچنین نوروز در اشعار شاعران ایرانی را مورد بحث قرار می‌دهد.

فصل چهارم: به چهارشنبه سوری در تاریخ و مژده دهندگان بهاری اختصاص دارد. واژه چهارشنبه سوری و علت برگزاری آن، چهارشنبه در تاریخ ایران باستان، آجیل مشکل گشا در شب چهارشنبه سوری، آتش چهارشنبه سوری در شهرهای مختلف ایران از جمله دیدگاه سفرنامه نویسان در این مورد، و مژده دهندگان بهاری از جمله حاجی فیروز، میر نوروزی، عمو نوروز، نوروز خوانی، غول بیابانی، مهمترین رئوس مطالب این فصل می‌باشد.

فصل پنجم: به سفره هفت سین و فلسفه نام آن در ادوار مختلف تاریخ به استناد

منابع و مآخذ مختلف تاریخی مورد بررسی قرار گرفته است داستان سپندان یا هفت امشاسپند (فرشتگان مقرب) سفره هفت سین در نزد زرتشتیان تا امروز، هفت سین‌های معروف، و همچنین هفت شین‌ها و هفت چین‌ها اشاره شده است و در ضمن آن نام‌های دوازده ماه و تقویم دوازده گانه حیوانی، و اسامی جشن‌های دیگر غیر از نوروز مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل ششم: این کتاب، به نوروز در خارج از ایران اختصاص دارد. نوروز در جمهوری آذربایجان، افغانستان، پاکستان، هندوستان، تاجیکستان به استناد منابع و فصلنامه‌های فرهنگی و پژوهشی واحد فرهنگ مردم صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران جمع بندی و گردآوری شده است.

فصل هفتم و هشتم: به پیام‌های نوروزی مقام معظم رهبری از سال ۱۳۷۳ تا ۱۳۹۱ هجری شمسی اختصاص دارد.

لازم به توضیح است که محتوای این کتاب با وجود در برداشتن خطوط اساسی موضوعات مختلف در زمینه عید نوروز در تاریخ و راز ماندگاری آن، بی شک مجموعه کامل و بی نقصی نبوده، امیدوار است تا در آینده با همراهی اهل فن و صاحب نظران محترم این علم، نسبت به تکمیل و رفع نواقص موجود در این چاپ توفیق یابد.

پس از سپاس از پروردگار بزرگ، بر خود لازم می‌دانم که از دوستان و همکارانی که نظرات اصلاحی در مورد این کتاب ابراز فرمودند صمیمانه تشکر نمایم. از جناب آقای دکتر صمد شادفر عضو هیات علمی پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری، آقای دکتر مصطفی خلعت‌بری لیمایی پژوهشگر فرهنگ عامه در واحد فرهنگ مردم صدای و سیما جمهوری اسلامی ایران، آقای محمد آزاد رئیس شورای بخش مرکزی شهرستان رامسر و آقای محمد صالح اعرافی در تایید این کتاب مبارایاری نمودند سپاسگزاری نمایم.

موسی شادفر

پروانه شعبانپور

مقدمه

عید نوروز نماد وحدت بخش ملت ایران با همه کثرت‌های قومی، مذهبی، فرهنگی است.

برپایی سنت عید نوروز در تاریخ ایران بیانگر این مطلب است که ایران صاحب تمدن و فرهنگ کهن با قدمت چندین هزار ساله می‌باشد. دکتر علی شریعتی می‌گوید: نوروز برهان این دعوی است که ایران با همه سالخوردگی اش هنوز جوان و نیرومند است. نوروز تنها عیدی است که زرتشتیان و مسلمانان ایرانی و بعضی از کشورهای همجوار فارسی زبان تقریباً به طور یکپارچه به استقبال آن می‌روند. با توجه به تاریخ پرفراز و نشیب ایران و حکومت‌ها و سلسله‌های متعدد حاکم بر ایران این عید همچنان مقاوم و استوار باقی ماند و حتی امامان و پیشوایان دینی ما از جمله امام علی (ع) این عید را مورد تأیید قرار دادند تا جایی که این امام بزرگوار فرمودند: هر روز را برای ما نوروز قرار دهید و یا امام جعفر صادق (ع) جشن نوروز را جشن آفرینش آدمیان ذکر می‌کنند. و بسیاری از دانشمندان و منجمین دوره اسلامی از جمله ابوریحان بیرونی نوروز را روز نوزایی آفرینش نام گذاری کردند و قرآن کریم نیز تأکید خاصی به رستاخیز طبیعت و مسئله بهار و رستاخیز انسانی دارد. و اگر ما در سالهای اخیر پیام‌های نوروزی مقام معظم رهبری را سر لوحه کاری و برنامه‌های زندگی خود قرار دهیم، افق درخشان و روشنی را برپایمان و برای نسل‌های بعد ترسیم می‌نمایند به امید سرافرازی کشور عزیزمان ایران و این عید باستانی را به همه ملت ایران از جمله دانش‌آموزان و فرهنگیان عزیز تبریک می‌گوییم.